

PAZIŅOJUMS PRESEI

Vēlēšanas Latvijā caurredzamas, tomēr nepilsoņu jautājums joprojām aktuāls

RĪGA, 2006.gada 8.oktobris – Parlamenta vēlēšanas Latvijā 7.oktobrī ir noritējušas atklāti un profesionāli. Vēlēšanu kampaņas vide bijusi plurālistiska un nodrošināja apstākļus partiju sacensībai. Tomēr ir paveikts maz, lai ievērotu agrākās rekomendācijas vēlēšanu procesa uzlabošanai. Tas īpaši attiecas uz daudzajiem nepilsoņiem bez balsstiesībām, kā arī joprojām pastāvošajiem kandidēšanas tiesību ierobežojumiem. Vēlēšanu dienas norise bija labi organizēta.

Šie ir Borisa Frleca (Boris Frlec) vadītās EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja (DICB) vēlēšanu nepilna apjoma novērošanas misijas un viceprezidentes Barbaras Heringas (Barbara Haering) vadītās EDSO Parlamentārās asamblejas vēlēšanu īslaicīgās nepilna apjoma novērošanas misijas sākotnējie secinājumi. Abas misijas novēroja vēlēšanas pēc Latvijas varas iestāžu ielūguma.

„Šīs vēlēšanas atbilda lielākajai daļai EDSO kritēriju demokrātisku vēlēšanu norisei un deva iespēju Latvijas vēlētajiem ievēlēt partiju pārstāvjus pēc savas izvēles. Cerams, ka nacionālā identitāte Latvijā drīz nostiprināsies tiktāl, ka par vērtību kļūs kultūras daudzveidība, kurā ieguldījumu var sniegt katrs sabiedrības loceklis,” norāda viceprezidente Heringa.

Tam piekrīt vēstnieks Frlecs: „Esmu patīkami pārsteigts par lielo sabiedrības uzticēšanos Latvijas vēlēšanu procesam. Tomēr šī uzticēšanās nevar būt pilnīga, kamēr pilsonība, tai skaitā tiesības vēlēties, joprojām ir aktuāla problēma lielai daļai Latvijas iedzīvotāju.”

Saeimu ievēl no atvērtiem vēlēšanu sarakstiem piecos daudzmandātu vēlēšanu apgabalos pēc proporcionālas vēlēšanu sistēmas. Valsts līmenī partijām tiek piemērota 5% vēlēšanu barjera. Par 100 vietām Saeimā šajās vēlēšanās sacentās 1024 kandidāti no 19 partijām un vēlēšanu apvienībām. Apmēram 26% kandidātu bija sievietes.

Centrālajai Vēlēšanu komisijai (CVK) ir liels sabiedrības atbalsts; tās darbība vēlēšanu rīkošanā ir bijusi caurredzama un efektīva. Vairākums iecirkņu vēlēšanu komisiju locekļu ir pašvaldību amatpersonas, lielākoties - partiju izvirzītu kandidātu trūkuma dēļ. Ievērojami pieaudzis vēlēšanu iecirkņu skaits ārzemēs.

CVK ir veikusi plašus vēlētajū izglītošanas pasākumus. Tomēr, ievērojot Valsts Valodas likumu, informatīvie materiāli veidoti tikai latviešu valodā. Šis jautājums minēts arī iepriekšējās EDSO/DICB rekomendācijās, norādot, ka ievērojamai daļai Latvijas balsstiesīgo iedzīvotāju krievu

valoda ir dzimtā. Tomēr jāatzīmē, ka CVK priekšsēdētājs ir sniedzis informāciju par vēlēšanu procesu intervijās krievvalodīgajos plašsaziņas līdzekļos.

Politiskā kampaņa bijusi plurālistiska, dodot iespēju visām politiskajām partijām un apvienībām informēt vēlētājus. Kampaņa īstenota galvenokārt ar plašsaziņas līdzekļu starpniecību; mītiņu un plaša mēroga pulcēšanos bija samērā maz. Kampaņas norisi ietekmēja stingri partiju tēriņu ierobežojumi, kas 2004. gadā ieviesti Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā, un ko uzrauga Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB). Dažas partijas ir norādījušas, ka šis limits noteikts nepamatoti zems un ietekmējis partiju iespējas reklamēt sevi masu medijos. Šķiet, ka tas kļuvis par iemeslu mēģinājumiem apiet finansēšanas ierobežojumus, plaši izmantojot trešo personu reklāmas kampaņas, kurās atklāti atbalstīti vai neatbalstīti konkrēti kandidāti un politiskās partijas. Joprojām nav skaidrs, vai šos izdevumus vajadzētu iekļaut partiju tēriņos.

Latvijas vēlēšanu likumdošanā ietverti vispārējie demokrātisku vēlēšanu norisei nepieciešamie elementi. Atzinīgi vērtējamas kopš 2002. gada veiktās izmaiņas Saeimas Vēlēšanu likumā – aizturētām personām, kuras vēl nav notiesātas, ir tiesības balsot.

Tomēr daži likumdošanas elementi vēl jāpilnveido, tai skaitā noteikumi, kas ierobežo iespējas kandidēt personām, kas darbojušās Komunistiskajā partijā un citās noteiktās organizācijās pēc 1991. gada 13. janvāra, vai ir bijušas PSRS vai ārvalstu drošības dienestu darbinieki. Lai arī jaunākie Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumi ir apstiprinājuši šo noteikumu turpmāku piemērošanu, tajos paziņots, ka šie noteikumi Saeimai jāpārskata, izvērtējot iespēju tos atcelt. Šajā vēlēšanu periodā neviens kandidāts netika svītrots no saraksta šī iemesla dēļ, tomēr pašlaik tiesa izvērtē vienu no gadījumiem. EDSO/DICB iepriekš ieteikusi atkārtoti pārskatīt šos kandidēšanas ierobežojumus.

2005.gadā Latvija ratificēja Vispārējo mazākumtautību aizsardzības konvenciju, kas jaunajai Saeimai dos iespēju veicināt efektīvu mazākumtautību iesaistīšanos sabiedriskajos procesos. Tomēr Saeima paziņoja, ka konvencija nav attiecināma uz nepilsoņiem, kā arī noteica citas nozīmīgas atrunas.

Aptuveni 400 000 Latvijas iedzīvotāju, t.i., ap 18% no kopējā iedzīvotāju skaita, nav ieguvuši Latvijas vai kādas citas valsts pilsonību un tādēļ joprojām atrodas nepilsoņu statusā. Lielākā daļa nepilsoņu ir personas, kas ieceļojušas Latvijā no bijušās PSRS, un viņu atvases. Lai gan nepilsoņi var būt politisko partiju biedri, tiem nav tiesību piedalīties nevienās vēlēšanās Latvijā. Pilsonības iegūšanai šīm personām jāiziet naturalizācijas process. To kopš 2002. gada Saeimas vēlēšanām izdarījuši vairāk kā 50 000 cilvēku. Tas, ka nozīmīgai daļai pilngadīgu valsts iedzīvotāju nav vēlēšanu tiesību, norāda, ka joprojām pastāv demokrātijas deficīts. Eiropas Padome un Baltijas Jūras valstu padome ir ieteikušas apsvērt iespēju piešķirt nepilsoņiem tiesības balsot pašvaldību vēlēšanās.

Lai gan EDSO/DICB un EDSO Parlamentārā Asambleja nenovēroja vēlēšanu dienas notikumus sistemātiski, novērotāji apmeklēja 88 vēlēšanu iecirkņus visā Latvijā un novēroja arī balsošanu vēlētāja dzīvesvietā. Visos apmeklētajos iecirkņos vēlēšanu komisijas darbojās caurskatāmi un atbilstoši vispārpieņemtajām normām. Lielākā daļa komisiju locekļu bija sievietes.

Vēlēšanu dienā netika novēroti būtiski pārkāpumi. Tomēr visi vēlētāji neizmantoja norobežojošos aizslietņus, un tika novēroti ģimeņu balsošanas gadījumi. Lielākā daļa iecirkņu nebija ērti pieejami invalīdiem un gados vecākiem balsotājiem. Dažos gadījumos vēlēšanu iecirkņos atradās policisti. Tas var radīt neskaidrības attiecībā uz policijas lomu vēlēšanu dienā.

Saeimas vēlēšanās neizmanto iepriekš sagatavotu vēlētāju sarakstu, un vēlētāji var balsot jebkurā vēlēšanu iecirknī, tādēļ dažos iecirkņos izveidojās garas rindas. Lai novērstu atkārtotu balsošanu, vēlētāju pasēs tika izdarītas atzīmes (spiedogi). Kopumā politiskās partijas un sabiedriskās organizācijas pilnā apmērā neizmantoja iespēju novērot iecirkņus vēlēšanu dienā. Apmeklētajos vēlēšanu iecirkņos balsu skaitīšanas process noritēja raiti un caurredzami.

EDSO Parlamentārā Asambleja apspriedīs misijas iegūtos datus nākamajā sanāksmē. EDSO/ODIHR publicēs Noslēguma Ziņojumu par veiktajiem novērojumiem aptuveni divu mēnešu laikā pēc vēlēšanu procesa beigām.

- Šis ir neoficiāls tulkojums. Neskaidrību un šaubu gadījumā - oficiālā versija pieejama angļu valodā -